

nejasnosť pri používaní slova „protiklad“ na označenie dvoch vzájomne podmieňujúcich a vylučujúcich sa stránok vo veciach a javoch a súčasne na označenie najvyššieho stupňa dialektického protirečenia atď. atď.

Napokon ešte niekoľko slov o preklade knihy M. Rozentaľa *Princípy dialektickej logiky*. Chyby, ktorých sa prekladateľka Lýdia Rjabininová dopustila, majú svoj pôvod takmer výlučne v prekladateľke samej. Len pri používaní slov „rozum“ a „rozmysel“ ju možno ospravedlniť, aj to len s výhradou, lebo sa dôsledne nepridržiavala ani jedného z dvoch možných spôsobov použitia týchto slov vo filozofii.

Prekladateľská činnosť iste nesúvisí len s jazykovou a odbornou prípravou prekla-

datelov. Preklad je akiste ovplyvňovaný aj časom, za ktorý má byť urobený a v neposlednej miere aj odmenou. Aj o prekladaní, myslím, platí ľudové príslovie „Aká práca — taká pláca“. Ale to sú otázky, o ktorých by sa mohli vyjadriť iní, nepatria v prvom rade na stránky filozofického časopisu. Spomenul som to len, aby sa urobilo zadosť princípu všeobecnej súvislosti. To, čo má byť blízke srdcu všetkým slovenským filozofickým pracovníkom, možno vyjadriť v jedinom želaní: aby sa v dejinách slovenskej prekladateľskej činnosti intenzívnejšie uplatňoval všeobecný dialektický zákon vývoja — od nižšieho k vyššiemu.

Dominik Jánoška

PREČO ROZUM A ROZMYSEL?

Príspevok s. Jánošku ma podnietil k tomu, aby som vysvetlil, prečo som vo svojich prekladoch Hegla do slovenčiny (*Filozofia dejín*, Bratislava 1957; *Logika*, Bratislava 1961) prekladal termíny *Verstand* ako rozum a *Vernunft* ako rozmysel. Toto rozlišovanie zaviedol v nemeckej filozofii Kant a Hegel ako špekulatívny filozof, ktorý sa rád hral so slovami (ako nemeckí filozofi vôbec, keďže ich k tomu zvädzajú veľké možnosti ich jazyka tvoriť nové slová), ochotne po ňom siahol. Úplne však súhlasím s Masarykovou poznámkou, ktorú vyslovil kdesi na adresu Kantovu, že na toto rozlišovanie mohol prísť len Nemeck, ktorý má rozumy dva: *Verstand* a *Vernunft*, kým Čechovi — a aj Slovákov — ktorý má len *rozum*, je cudzie. To znamená, že preklad jedného z týchto termínov do slovenčiny bude násilný. Je to rozmysel — *Vernunft*.

Prečo som prekladal *Vernunft* ako rozmysel? Podľa Hegla starý spôsob myslenia bol metafyzický. U neho je to *Verstand*. Novým, dialektickým spôsobom rozmýšľa *Vernunft*. V slovenčine sa doteraz, a teda aj pre starý spôsob myslenia používal termín rozum. Pre nové, dialektické mysle-

nie bolo teda treba vytvoriť aj nový termín; umelý, násilný — rozmysel. Prebral som ho od Fr. Krejčího, ktorý možno vedený podobnou úvahou, používal v preklade Kantovej *Kritiky čistého rozmyslu* (*Kritik der reinen Vernunft*) termíny rozum a rozmysel v tom zmysle, ako po ňom aj ja.

Z tohto dôvodu som prekladal *Vernunft* ako rozmysel. Viem, že v iných slovenských a dnešných českých prekladoch sa prekladá naopak: ako rozum. Keď som robil terminologickú úpravu prekladu Leninových *Filozofických zošitov* do slovenčiny, redakcia neprijala moje návrhy: *Vernunft* — rozmysel, *Verstand* — rozum a použila opačné. Dôvodom bolo to, že sa to tak používa aj v češtine, čím argumentuje aj s. Jánoška. Pre mňa to však nie je žiaden dôvod, aspoň nie vedecký. Keďže však tu ide o konvenčnú záležitosť, lebo nech vymyslíme v slovenčine akýkoľvek „druhý rozum“, bude vždy termín násilný (aký by bol aj s. Jánoškom navrhovaný termín úsudčné myslenie). V pripravovanom preklade Kantových *Prolegomén* preložím *Verstand* a *Vernunft* v opačnom zmysle, prípadne nejako ináč. Tolko na vysvetlenie.

Teodor Münz